

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Paprastumo grožis

Tarp Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios – mažiau nei mėnuo. Simboliška, kad šios dvi lietuvių tautai ir valstybei svarbiausios šventės šliejasi viena prie kitos. Viena liudija Nepriklausomybės paskelbimą, kita – Jos atkūrimą, jungdamos praeitį ir dabartį. Be jų suvokimo ir įprasminimo, telkiančio ir taurinančio, nebūtų ir ateities. Bent jau tokios, kurioje nebūtų pamintas žmogaus orumas, o laisvė – ne palaidumas, bet atsakomybė. Laisvė, kurioje būtų glaudžiai susietos asmeninė ir kolektyvinė atsakomybė, pareiga ir privilegija, ambicija ir kuklumas, pagarba ir tvirtumas.

Tai atrodo paprasta, bet...

Visa, kas paprasta, yra didinga. Juk ir saulės šviesa, ir vasaros lietus, ir žmogaus šypsena yra paprasti dalykai, galbūt per daug paprasti, kad suprastume, kokie jie stebuklingi. Kokie sudėtingumai, kokios įmantrybės juos galėtų perrėkti ir nustelbti triukšmingoje šių dienų tėkmėje? Kas skiria reikšmingą nuo nereikšmingo, didelį nuo didingo, tikrą nuo širdumą nuo apsimestinio, tikrą drąsą nuo bravūros?..

Kita vertus, ar dėl tų skirtybių verta taip žiauriai susiskaldyti? Ar ne geriau iš visos širdies ir pasitelkus savo sugebėjimus dirbti darbą, kuriam Dievas davė talentą, išmąnyti ir galbūt netgi misionierišką misiją?.. Savo darbais ir talentais turėtume stiprinti mūsų valstybingumą kaip pamatą, kuriame tarpsta mūsų žmogiškasis orumas, skleidžiasi talentai ir dorybės, bręsta išmintis, guodžia atjauta ir gailestingumas, įkvepia sąžiningumas ir teisingumas. O jei kartais apakina godulys ir kvailumas – neleisti jiems išsikeroti, nes šitie du bruozai yra tautų pražūtis.

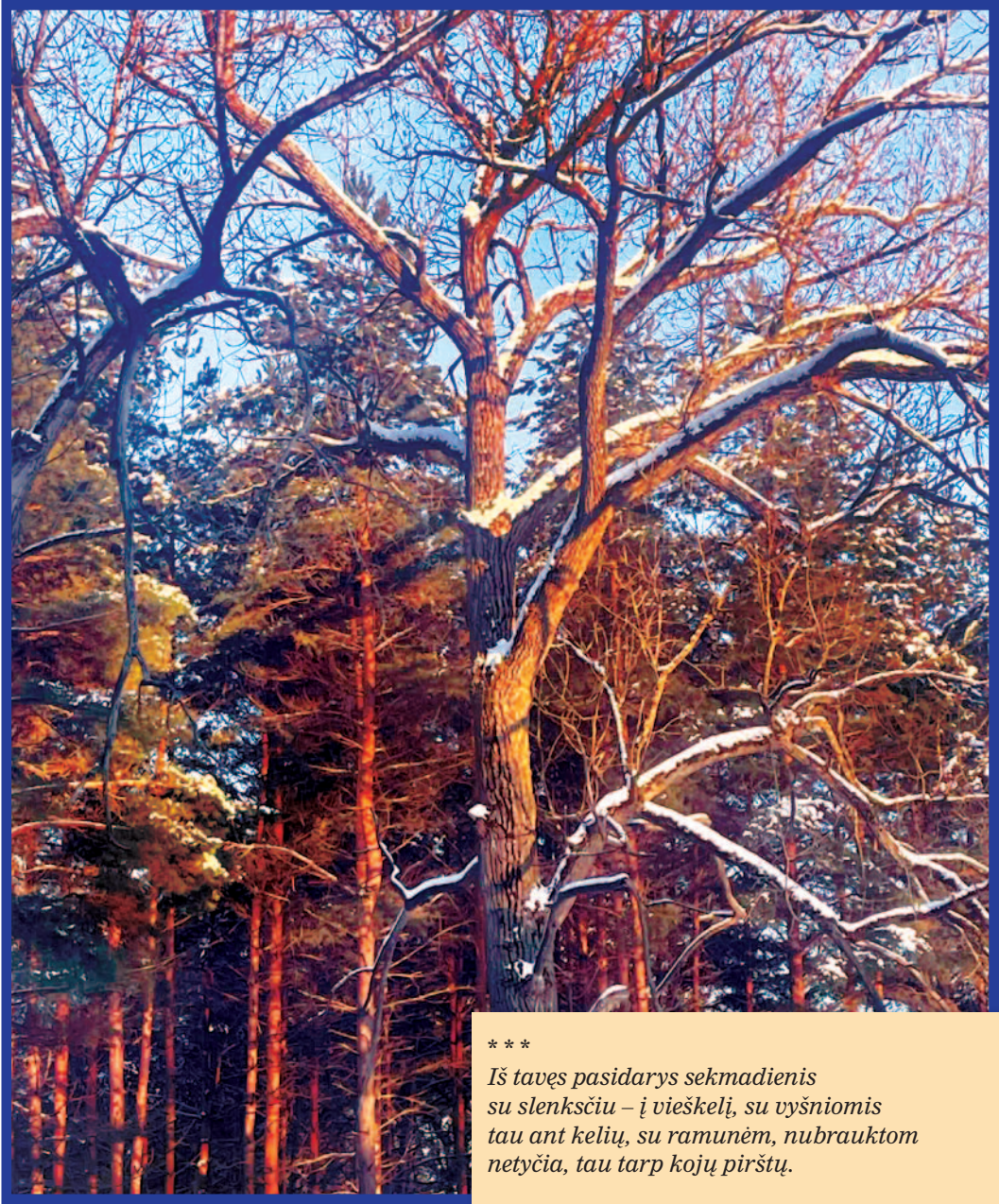
Gauti kartais svarbiau negu duoti. Ne veltui ir Šv. Rašte kalbama apie tuos, kuriems bus duota ir dar pridėta, o iš neturinčių bus atimta. Ir jokio paradokso čia nėra – kalbama juk ne apie daiktus ar pinigus, o apie tai, kas nedega ir nerūdija: atjautą, pagalbą, maldą, širdies gerumą. Ne apie skurdžiai ar turtingai gyvenančius žmones, o apie žmones, kurių siela skurdi.

Kokių žmonių mūsų valstybei reikia – turtingų ar kamuojamų šalto skurdo?.. Kokios valstybės mums reikia – turtingos ar skurdžios?.. Kokią valstybę šiandien turime? Kas bus su mūsų valstybingumu, jeigu tapsime tais, iš kurių reikia atimti, o ne duoti?... Jeigu mūsų gailestingumas ir atjauta sunyks, nes tapsime tokiais, kurie dovanoja ir duoda ne iš širdies gerumo ir atjautos, o tiesiog todėl, kad per daug turi ir tų dalykų jam paprasčiausiai nebereikia?

Juk visi žino, kad tikra dovana yra ta, kurios ir tau pačiam reikia, kurios ir tu pats stokoji. Todėl nereikia džiaugtis visiška gerove. Būkime – nors šiek tiek – alkstantys, stokojantys, paliesiti netekties. Bijokime ne nepriteklaus, o perteklaus, naikinančio paprastų dalykų grožį.

Renatos Šerelytės nuotr.

Renata Šerelytė

*Iš tavęs pasidarys sekmadienis
su slenksčiu – į vieškelį, su vyšniomis
tau ant kelių, su ramunėm, nubrauktom
netyčia, tau tarp kojų pirštų.*

*Iš tavęs pasidarys vidurnaktis
su šviesia ranka – kaip vieškelis.
Su sekmadieniu tu – kaip per slenkstį –
kaip vanduo tekėsi per mane.*

*Iš tavęs pasidarys gyvenimas
su lietum gale laukų.
Su balsu bus atviros langinės
ir su samana, minkšta kaip žodis.*

*Iš tavęs pasidarys man gailestis –
kaip daina su gluosniu šalia kelio.
Rūpesčio bus pilnos rankos – kaip malonės
su tyliom sekmadienio akim.*

Marcelijus Martinaitis

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fon-
das 2025 m. suteikė
18 000 Eur paremti
projektą: **DRAUGAS**
laikraščio diasporos
žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Paprastumo grožis • **2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Vaikų poetė grįžo prie poezijos suaugusiems (Violeta Palčinskaitė) • **3-as psl. Astrida Petraitytė.** 90-metį švenčiantis Maironio muziejus pristatytas Vilniuje • **4-as psl. Perpetua Dumšienė.** Lietuvos regionų kultūros leidiniai (4) • **6-as psl. Algis Vaškevičius.** Fotografijose – rūsti karo Ukrainoje kasdienybė • **7-as psl. Dalia Poškienė.** „Prisiminimas ir viltis“ • **8-as psl. Maironio muziejus Vilniuje (tęsinys)**

Kitame numeryje:

Julius Keleras apie garsaus aktoriaus Sauliaus Bareikio knygą • Tinginės dienoraštis. Vasaris

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Poetė Violeta Palčinskaitė.

Asmeninio archyvo nuotraukos

Vaikų poetė grįžo prie poezijos suaugusiems

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Naujus metus poetė ir dramaturgė Violeta Palčinskaitė pradėjo su nauja knyga – poezijos rinktine „Aukštoje žolėje“, kurią sausio 6-ąją pristatė Vilniaus Literatų namuose. Žinomiausia kaip vaikų poetė šįkart kūrėja į knygą sudėjo apie šimtą įvairiais metais sukurtų eilėraščių suaugusiems. Tarp senesnių – ir nemažas pluoštas naujų kūrinių. Rinktinė jau spėjo susilaukti didelio dėmesio.

Poetė savo kūrybinį kelią pradėjo labai anksti – dar mokykloje, o pirmąją knygą „Žemė kėlė žolę“ išleido studijuodama Vilniaus universiteto filologijos fakulteto pirmajame kurse. Ir tai buvo knyga suaugusiems. O po to didžiausią dėmesį skyrė vaikų literatūrai. Kaip prisipažino šių eilučių autoriui, dabar pasiryžo grįžti prie poezijos suaugusiam skaitytojui.

Net nesitiki, kad po mudviejų išsamaus pasikalbėjimo praėjo lygiai 18 metų. Per tą laiką išaugo nauja skaitytojų karta, o Violeta parašė ir išleido daug knygų vaikams, kūrinių scenai, buvo įvertinta Vaikų literatūros (2012), Vyriausybės kultūros meno (2018), Lietuvos nacionaline kultūros ir meno (2023) premijomis, kitais garbingais apdovanojimais,

Viliuosi, kad „Draugo“ skaitytojams bus įdomus šis pokalbis, kuriame Violeta atsiskleidžia visu savo paslaptingu kūrybiniu grožiu.

2007-ųjų gegužės pabaigoje Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre jaunieji žiūrovai (ir ne tik jie) turėjo progą klausytis operos vaikams pagal Antoine de Saint-Exupery knygą „Mažasis princas“. Jūsų dėka klausytis lietuviškai. Įsivaizduoju, kiek daug pastangų prireikė, kol toks verstinis tekstas atsirado. Juk anglų kalba tokia mažaskiemenė. Kaip sekėsi kūrinių, dėl kurio populiarumo nenukrypsi į šoną, paversti libretu? Kiek tam prireikė laiko?

Rachel Portman opera „Mažasis Princas“ man buvo tikras iššūkis. Kai sykį internete perskaičiau apie teatro planus statyti šį veikalą lietuvių kalba, pagalvojau, kad labai norėčiau tokio darbo. Tik nemaniau, kad būtent man jis ir atiteks. Jau po kelių savaitių sulaukiau pasiūlymo versti „Mažąjį Princą“. Nepaisydama diplomatiško „pasibranginimo“ ko-

mercijos tikslais, surikau į telefono ragelį, kad labai džiaugiuosi, gavusi tokį pasiūlymą. Saldusis pragaras prasidėjo vėliau. Buvo momentų, kai maniau neištversiu. Laiko buvo duota gal kokie trys mėnesiai, o apimtis labai didelė. Darbas tiesiog juvelyrinis. Dažnai tekdavo į vieną natą „išsprausti“ vieną vienintelį ir siužeto prasme nepakeičiamą žodį, kuris anglų kalba teturi vieną skiemenį, o lietuvių kalba – net tris! Teko pasitelkti ne vien patirtį, bet ir visą savo išmonę bei fantaziją. Buvo sunku, bet labai įdomu. Esu be galo dėkinga maestro Modestui Pitrenui, dirigentui, su kuriuo teko sutikrinti kiekvieną kūrinio gaidelę. Modestas turi dar ir puikią literatūrinę klausą, todėl dirbti su juo tikras malonumas. Na, o kai dainininkai džiaugėsi, kad jiems yra patogų dainuoti, o užsienio statytojai – kad opera labai gražiai skamba lietuvių kalba, – visi sunkumai bemat pasimiršo.

Pastaraisiais metais turbūt pats populiariausias Jūsų ranka užrašytas tekstas – „Malda“, t. y. daina, kurią atlieka Eduardas Kaniava ir Deivis. Kokiomis aplinkybėmis tie priverčiantys nekasdieniškai jaudintis žodžiai buvo išversti? Gal „Tu, kuris aukštai...“ prieš tai teko girdėti originalo kalba?

Paradoksas. Daugelis šios dainos klausytojų yra įsitikinę, jog tai – vertimas. Tačiau tai yra visiškai originalus mano tekstas, sukurtas pagal užsakovų duotą muzikinį motyvą iš Bizė operos „Perlų žvejai“. Deja, šios operos nesu girdėjusi, tačiau muzika, pagal kurią turėjau parašyti žodžius, man pasirodė tokia, kuri šaukiasi maldos žodžių. Taip gimė „Tu, kuris aukštai“.

„Eisim jau. Girdi – vartus uždaro. / Paskutinį sykį paklausyk...“ – ne viena abiturientų karta, lydima šių žodžių, išėjo į suaugusiųjų pasaulį. Lyrikės ateitį pranašavo ir daugiau įsimintinų eilėraščių. O Violeta Palčinskaitė ėmė ir nuvylė tuos savo gerbėjus, kurie tarėsi sulaukę panašios jė-

gos talento, kaip Salomėja Nėris, – ėmė ir tapo vaikų poete.

Kas buvo pagrindiniu postūmiu „išduoti“ suaugusius gerbėjus?

Suaugusių gerbėjų neišdaviau, kaip ir jie neišdavė manęs. Mat vaikystėje daugelis jų skaitė mano eilėraščius, kuriuos dabar skaito savo vaikams ir jaučia tam tikrą nostalgiją. Tarsi dalelytei savo praeities. Jeigu kelių policininkas ar banko darbuotoja, paėmę mano dokumentą, plačiai nusišypso, įtariu, kad vaikystėje jie skaitė mano eiles. O tuo metu, kada pasirodė mano knygos suaugusiems, šalia buvo tiek daug stiprių ir labai talentingų poetų! Nesijaučiau tokia puiki, kaip jie. Kritika manęs taip pat niekada nelepindavo. Galbūt iš pasąmonės išlindo poreikis pabandyti kažką nauja. Tuo metu modernioji vaikų literatūra ir teatras vaikams buvo dar gerokai apleisti dirvonai.

Jūsų kūrinių dėka vaikystė daugeliui mūsų valstybės mažųjų piliečių tapo ypatinga. O kokia buvo Jūsų vaikystė?

Turėjau nuostabius tėvus. Nepaisant sunkaus laikmečio, namuose buvo žaislų ir daug knygų. Tėvai man jas skaitydavo. Vesdavosi į teatrą ir koncertus. Dvi apverstos taburetės, uždengtos pablukusiu pledu, atstodavo indėnų palapinę, į kurią lįsdavome kartu su tėveliu, nes aš taip norėjau. Mano tėvai labai mylėjo vienas kitą. Paguldę mane miegoti, kitame kambaryje jie užsidegdavo žvakeles, gurkšnodavo arbatą ir ilgai šnekučiuodavosi. Kad ir įtempusi ausis, užmigdavau anksčiau, negu galėdavau suprasti, apie ką jie šnekasi. Tačiau jų aidintis juokas iki šiol lydi mane įvairiose gyvenimo situacijose. Jie mokėjo labai gražiai juoktis.

Iki didelės nelaimės mažajai Violetai buvo visai arti. Kad vis dėlto viskas baigėsi laimingai, turbūt derėtų dėkoti likimui. Beje, ar tikite likimu?

Tikiu likimu. Tačiau tikiu ir tuo, kad kartais Likimui reikia padėti. Dažnai prisimenu tokį anekdotą. Žmogelis prašo Dievulio: „Dieve, padaryk taip, kad aš išloščiau loterijoje aukso puodą...“ O Dievas jam sako: „Kvailų, nusipirk bent vieną bilietą!“

Gimti karo metu neturėjau teisės. Manau, kad tą laimingą bilietą išigijo mano tėvai – savo pasiaukojimu, rizika, savo nesugriaunamu tikėjimu laiminga pabaiga. Tai labai skaudi ir sudėtinga šeimos istorija. Nenorėčiau dabar detaliau jos pasakoti. Galbūt kada nors parašysiu apie tai knygą.

Nukelta į 8 psl.

90-metį švenčiantis Maironio muziejus pristatytas Vilniuje

Astrida Petraitytė

Susipažinti su Maironio muziejumi (pilnai: Maironio lietuvių literatūros muziejus – MLLM), žinoma, prasmingiausia vietoje, t.y. Kaune, apsilankius Poeto įsigytuose rūmuose. Esu kadais taip padariusi – nuvykusi, apžiūrėjusi lydimą muziejaus darbuotojų, ir parengusi reportažą „Čia gyventa prelato Maironio Mačiulio.“*

Bet pasiūlyta galimybė pažinti su Maironio muziejumi pradėti Vilniuje. Vasario 5-os popietę Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka pakvietė į renginį „Susitikimas pas Maironį“, gal tiksliau – renginį (netgi su vaisėmis) „atvežė“ Maironio lietuvių literatūros muziejus, jo komanda: direktorė Deimantė Cibulskienė, jos pavaduotoja Jolanta Mickienė, parodų kuratorė Audronė Meškauskaitė ir ekskursijų vadovas Tadas Jokubauskas.

Dar prieš oficialią renginio pradžią, prieš kalbas galėjome apžiūrėti eksponatus – štai pora pastato nuotraukų (galima sakyti – rūmų, nors ir apleistų iki juos išsigyjant Maironiui), muziejaus lankytojų knyga, supamasis krėslas ir etažerė su knygomis, bet svarbiausia – buto maketas (diorama). Žvelgiant į šią miniatiūrą iš viršaus galima regėti buto erdvumą, prabangą, meninius akcentus. Renginio vedėja, bibliotekos Lituanistikos skyriaus darbuotoja Silvija Stankevičiūtė mums pasiūlė šiek tiek pasitelkus vaizduotę (ir nuspaudus mygtuką) „pasivaikščioti“ po šį prabangų butą ir išklausti šeimininko pasakojimo – Maironis čia prabyla aktorius Vlodo Bagdono balsu. Ši dioramos konstrukcija turi ir „slaptus“ stalčiukus. Štai iš vieno ištrauktus poeto akinius pademonstravo Stankevičiūtė, kitame surastą prelato žiedą (prabangaus originalo kopiją) – muziejaus gidas Jokubauskas.

Netrukus susėdome ir oficialiam renginiui. Silvijai Stankevičiūtei pasidžiaugus, kad susirinkome pagal maironišką tradiciją į popietės „arbatėlę“, dar, suprantama, būta ir kalbų. Sveikinimo žodį tarė Nacionalinės bibliotekos generalinė direktorė Aušrinė Žilinskienė, pasidžiaugusi ne vienerius metus besitęsiančia bibliotekos ir Maironio muziejaus draugyste – pasikeičiama eksponatais rengiant parodas ir pan. Ji įvardijo bendrą abiejų institucijų misiją: puoselėti paveldą, aktualinti turimus dokumentus. Žilinskienė pakvietė susirinkusius pasirašyti bibliotekos parengtoje Svečių (apžiūrėjusių dioramą) knygoje, kuri bus perduota muziejui. (Perdavimo Cibulskienei ceremonija ir įvyko).

Deimantė Cibulskienė pasisakė muziejuje dirbanti daugiau nei 20 metų, septynerius jam vadovaujanti – per tokį laiką Maironis artimiau pažintas, tad ir šis jubiliejus – tarsi asmeninė šventė. Dabar muziejininkai, greta parodos su dioramos eksponavimu, jubiliejaus įprasminimui rengia leidinį, kuriame bus pristatomos muziejaus gyvavimo is-

Maironio muziejaus atstovai (iš dešinės): direktorė D. Cibulskienė, jos pavaduotoja J. Mickienė, parodų kuratorė A. Meškauskaitė, gidas T. Jokubauskas.

torijos, jo darbuotojai. Kaip kūrybingos asmenybės pavyzdį ji nurodė Petrą Rimkūną, dirbusį muziejuje karo metais kartu su Bernardu Brazdžioniu – jis ir rašytojas, žurnalistas, ir vertėjas...

Jolanta Mickienė detaliau atskleidė MLLM gyvavimo istoriją. Pasak jos, pats Maironis galvojęs apie tokį muziejų, bet – Aleksote, kur statydinosi namą, tik nespėjo į jį įsikelti. Poetui 1932 m. mirus, pasvarstyta, kad naujame name nederėtų turimi prabangūs baldai. Tad *Maironio muziejus* 1936 m. įkurtas bute, kuriame gyventa paskutiniuosius 20 metų – iš pradžių muziejui skirti trys kambariai (kituose dar gyveno poeto sesuo Marcelė). Muziejaus įkūrėjais tapo Maironiui artimi žmonės – tautosakos tyrėjas Jonas Balys, muziejininkas Paulius Galaunė, jo testamentu vykdytojas kanauninkas Pranas Pėkauskas ir sesuo Marcelė Mačiulytė. Muziejų iškart pamėgo menininkai – kaip liudija pirmoji registracijos knyga, čia lankėsi Unė Babickaitė, Vytautas Mačernis, Bronius Krivickas ir daugelis kitų. Muziejaus statusas, priklausomybė ir pavadinimai keitėsi – iki dabartinio visą butą (aštuonis kambarius) užimančio Maironio lietuvių literatūros muziejaus, kurio steigėjas – LR Kultūros ministerija.

O 1940 m. muziejui vadovauti paskirtas poetas Bernardas Brazdžionis; artėjant antrai sovietinei okupacijai, jis 1944 m. pasitraukė į Vakarus (kaip žinome, apsigyveno ir visuomeninei bei literatūrinei veiklai atsidėjo JAV). Su juo kartu dirbęs Petras Rimkūnas taip pat pasitraukė, bet, regis, tų pačių 1944-ųjų rudenį žuvo. Brazdžioniui vedėjaujant pradėta kaupti medžiaga ir apie kitus rašytojus (ir vėliau ši misija vykdyta, net organizuojant ekspedicijas po visą Lietuvą).

Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, kuri laiką, regis, butą-muziejų prižiūrėjo tik Marcelė Mačiulytė, talkino buvęs vedėjo Brazdžionio sekretorius Steponas Lipnius – deja, netrukus ištremtas. Gal po Stalino mirties nutikęs šioks toks politinis „atšilimas“ įgalino daugiau ar mažiau normalią muziejininkystės veiklą, nors ir sulaukiant ideologinių direktyvų bei suvaržymų. Kalbėtoja įvardijo ir sovietmečio, ir jau nepriklausomybės metų vadovus: Antanas Busilas, Juozas Kulikauskas, Marija Maciauskienė, Aldona Ruseckaitė – pastaroji nuo 1989 m. direktoriavo visus 30 metų. Maciauskienės vadavimo metais, 1977-aisiais prieš muziejaus rūmus pastatyta Gedimino Jokūbonio sukurta Maironio skulptūra, o Ruseckaitės „epochą“ ženkliną 2012 m. įrengta mansarda (Maironio tokia planuota vietoj nenaudojamos palėpės, ketinta ten kambarius nuomoti Kunigų seminarijos klierikams; dabar ji tapo ekspozicijų erdve). Per tuos dešimtmečius sukaup-

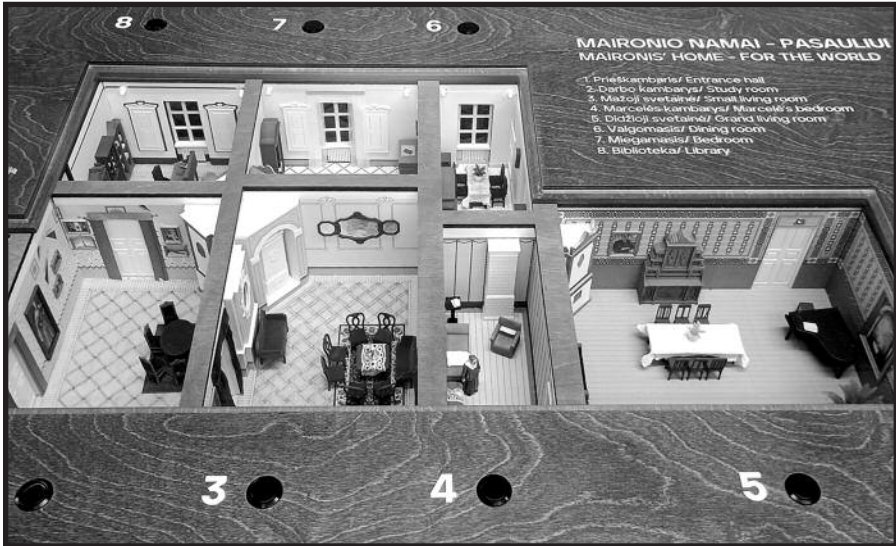
Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos direktorė A. Žilinskienė perduoda muziejininkams Svečių knygą

ta daug medžiagos apie įvairius rašytojus – matyt, nepriklausomybės laikotarpiu suintensyvėjo ryšiai ir su išeivijos kūrėjais. Kalbėtojos pažymėta: nuo 2019-ųjų atverstas naujas muziejaus istorijos puslapis, kurį aktyviai „rašo“ ir šiame renginyje dalyvaujantys...

Audronė Meškauskaitė trumpai pristatė dioramos gimimo aplinkybes. Idėja kilusi, kai pastebėta, jog Daliai Grinkevičiūtei skirtoje parodoje visi susidomėję žvelgė pro langelį, už kurio matėsi jos vaikystės kambarys ir kitos erdvės. Maironio buto „įrengimą“ patikėję dailininkams, o muziejininkams tekę palaužyti galvas dėl tekstų – Maironio vardu aktorius perteikiamo pasakojimo. Tad dabar visi galime tarsi vaikai džiaugtis šiuo „žaisliniu“ butu.

Muziejaus gidas Tadas Jokubauskas mums ir pasiūlė tarsi ekskursiją po Maironio muziejų, pasakojimą iliustruodamas viena kita nuotrauka ekrane. Jis priminė ir paties pastato istoriją. Galime pacituoti iš muziejaus tinklalapio: „Rūmai, kuriuose įkurtas muziejus, pastatyti XVIII a. viduryje ant trijų gotikinių XVI a. namų rūsių pamatų. Po 1812 m. karo šiam name buvo ligoninė. Malšinant 1863–1864 m. sukilimą, čia veikė karo lauko teismas. Manoma, kad rūsiuose kalintas ir myriop nuteistas vienas iš sukilimo vadų – kunigas Antanas Mackevičius.“

Nukelta į 8 psl.

Maironio buto-muziejaus diorama

Maironis su svečiais savo buto salone

Lietuvos regionų kultūros leidiniai (4)

Perpetua Dumšienė

Tęsinys. Pradžia 2026 m. sausio 24 d. „Kultūroje“

Rytų Lietuvos leidiniai

„Aukštaitiškas formatas“

„Anykštos“ laikraščio redakcija nuo 2007 m. lapkričio mėn. pradėjo leisti visuomeninį – politinį – kultūrinį žurnalą „Aukštaitiškas formatas“. Tai – spalvotas, 40 puslapių ketvirtinis leidinys Utenos apskrįčiai, Molėtų ir Panevėžio rajonams. „Aukštaitiškas formatas“ pateikia krašto įvykius, verslo apžvalgas, kultūros naujienas, pasakojimus apie krašto žmones.

„Indraja“

Utenos kraštiečių kultūrinis žurnalas, leidėjas – UAB „Utenos diena“. Šio kultūros leidinio istorija sudėtinga ir įdomi. Gilinantis į ją matyti, kokie platūs kultūros klodai išjudinami, kad iš jų galėtų iškilti ir subręsti kultūros žurnalas. Pagal leidinyje esančias publikacijas parengiau pasakojimą apie „Indrajos“ istoriją.

Redakcinėje kolegijoje daug įtakingų žmonių: prof. Arvydas Šaltenis – kraštiečių klubo „Indraja“ prezidentas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys; Gražina Kadžytė – kraštiečių klubo „Indraja“ viceprezidentė, etnologė; Regina Katinaitė-Lumpickienė – LRS narė.

Svarbios rubrikas: Susitikimai; Istorija; Asmenybė; Atmintis; Pastogė; Menas; Kūryba, *Utenos kraštiečių kultūrinis paveldas*. Žurnalas išleidžiamas 4 kartus per metus.

Prenumeruoti galima redakcijoje „Utenos diena“ ir Lietuvos pašto skyriuose.

1989-aisiais Atgimimo metais, akademiko Vytauto Statulevičiaus iniciatyva buvo įkurtas Utenos kraštiečių klubas. Klubas prezidentu buvo išrinktas akademikas V. Statulevičius, viceprezidentais tapo dr. Romas Pakalnis, prof. Arvydas Šaltenis (dabartinis klubo prezidentas) ir Palmyra Šutinytė. Petručiui Panavui pasiūlius, buvo nutarta leisti klubo laikraštį „Indraja“. Vėliau šiuo vardu pavadintas ir klubas, iš pradžių buvęs bevardis. Laikraščio redaktoriumi tapo P. Panavas.

Poetas ir pedagogas P. Panavas, iki 2012 m. buvęs leidinio redaktoriumi, „Indraja“ išleisdavo keletą, o kartais ir vieną kartą per metus. Pirmasis laikraščio numeris išėjo 1989 metų rugsėjo mėnesį 6 tūkstančių egzempliorių tiražu. Šiandien tai būtų neįtikėtinas tiražas. Iš pradžių buvo planuota laikraštį leisti kas mėnesį, bet Atgimimo euforijai atslūgus, tai tapo neįmanoma. Laikraštį popieriumi ne kartą rėmė Mokslų akademija, didelį lėšų kiekį padovanojo a. a. dr. Eugenija Šimkūnaitė, vėliau paremdavo ir Utenos įmonės, bet daugiausia – Utenos rajono savivaldybė. Tik dėl finansinės rajono savivaldybės paramos bei redaktoriaus ištvermės ir pasiaukojimo leidinys išsilaikė iki 2012 m. „Indraja“, išeidama kukliu 400–500 tiražu, kasmet pasirodydavo bent vieną ar du kartus.

Nuo 2012 m. rugsėjo mėnesio „Indraja“ virto solidžiu leidiniu, kurį drąsiai galima vadinti žurnalu ir kuris išeina keturis kartus per metus. Šis Utenos krašto švietuliams ir visai plačiai bendruomenei skirtas kultūros žurnalas – tai dar viena dovana kraštiečiams, nes pastaruoju metu baiminamasi, kad jų gretos mažėja. Taigi naujos redakcijos tikslas – ieškoti ir surasti ne tik vyresnius, bet ir jaunus iš Utenos išvykusius žmones ir publikuoti šiame leidinyje jų kūrybą, pristatyti jų pasiekimus. Labai svarbu palikti ateities kartoms rašytinį paminklą apie krašto garsias asmenybes, kraštiečius, kurie savo veikla garsino, garsina ir garsins Užpalius, Vyžuonas, Leliūnus, Sudeikius, Utenos apylinkes ir pačią Uteną.

Kai žurnalas „Indraja“ šventė savo 30-ties metų leidybos jubiliejų, Utenos A. ir M. Miškinų viešosios bibliotekos galerijoje atidaryta leidinių paroda.

Šventei buvo ruošiasi kruopščiai – sukviešti ne tik redkolegijos nariai, bet ir daug „Indrajos“ gerbėjų. Ta proga maestro Adolfas Driukas pagal kraštiečio poeto Jono Šiožinio žodžius parašė dainą „Indraja“, kurią atliko to paties maestro vadovaujamas vyrų vokalinis ansamblis „Aukštaičiai“.

Šventiniame susitikime savo prisiminimais dalijosi žurnalo redkolegijos nariai, bendradarbiai ir gerbėjai. Pirmasis šio leidinio redaktorius P. Panavas, prisiminęs pirmo numerio leidybą, pasakojo, kad anuomet ne juokais išsigando, kai spaustuvėje suprato, jog laikraščio leidyba – brangus malonumas. Laikraštis buvo išleistas su dabartinio mero Alvydo Katino pagalba – anuomet jis dirbo valdišką darbą. „Jam pasiguodžiau, kad reikėtų išleisti laikraštį, ir pridūriau, kad popieriaus turiu. O jis sakė: „Tai leisk. Viskas gerai.“ Aš jam prasitariau, jei išleisiu laikraštį, neturėsiu iš ko nusipirkti kelnų, nes šios vos laikosi. Matyt, jausdamas, kad kažkada būsiu jo patarėju, nenorėdamas, kad jo būsimas patarėjas po Uteną vaikščiotų be kelnų, prižadėjo padėti. Ir padėjo – surado pinigėlių sumokėti spaustuvei“, – pirmus sudėtingus leidybos žingsnius prisiminė P. Panavas, vėliau 23 metus leidęs „Indraja“. Anot jo, išėjo padorus laikraštis, o svarbiausia, kaip akcentavo redaktorius, pirmo numerio tiražas buvo net šeši tūkstančiai egzempliorių.

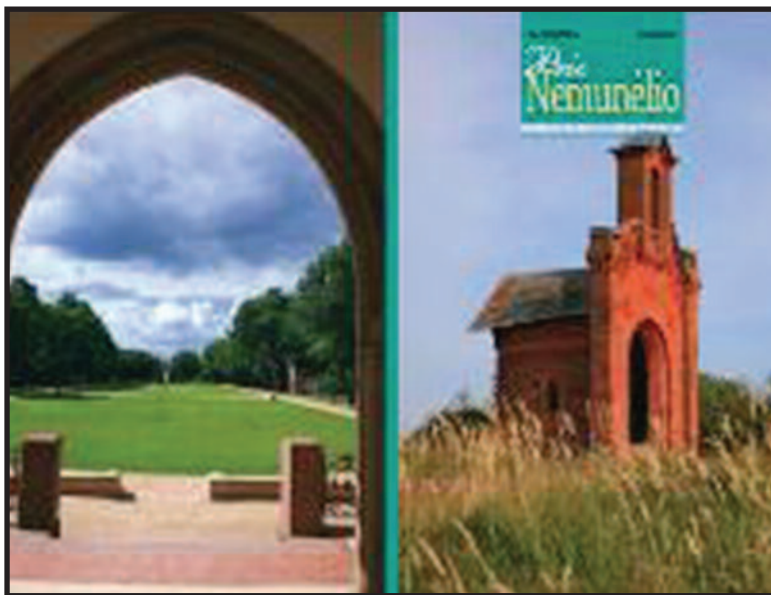
Garsus krašto švietulio, ilgametis „Indrajos“ redaktorius Petras Panavas mirė 2024 metais, bet „Indraja“ leidžiama ir toliau, nes tai nebuvo tik vieno talentingo žmogaus projektas.

„Prie Nemunėlio“

Rokiškio krašto kultūros žurnalas. Žurnalo leidėjas – Juozo ir Alfonso Keliuočių palikimo studijų centras. Leidybos partneris – Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešoji biblioteka

Sudaryta visuomeninė redakcinė kolegija.

Kultūros žurnalas neatsirado tuščioje vietoje. 1989–1997 metais buvo leidžiamas kultūros laikraš-

„Prie Nemunėlio“ – Rokiškio krašto kultūros žurnalas

„Anykštos“ laikraščio redakcijos leidžiamas žurnalas Aukštaitijai

„Indraja“ – Utenos kraštiečių kultūrinis žurnalas

tis „Prie Nemunėlio“. Pagal publikacijas žurnale parengiau pasakojimą apie žurnalo „Prie Nemunėlio“ istoriją.

Alfonso ir Juozo Keliuočių palikimo studijų centro pirmininkės Alicijos Matiukienės iniciatyva bei vykdant sėkmingą bibliotekos bei nevyriausybinių organizacijų projektinę veiklą, pirmojo Rokiškio krašto kultūros žurnalo „Prie Nemunėlio“ numerio pasirodymas 2006 metais siejamas su žurnalo „Naujoji Romuva“ (įkūrėjas ir redaktorius kraštiečių Juozas Keliuotis) 75-mečiu bei vieno iš laikraščio redaktoriaus Alfonso Keliuočio 95-osiomis gimimo metinėmis. Žurnalo leidybą paskatino ir kultūrinės spaudos trūkumas rajone. Nuo 2007 metų žurnalas leidžiamas kas pusmetį. Leidiniu siekiama tęsti vyresniosios kartos rokiškėnų inteligentų, parengusių šešioli-ka laikraščio „Prie Nemunėlio“ numerių, prasmingą kultūrinę veiklą. Kultūros leidinyje pristatomas krašto paveldas, primenami iškilūs kraštiečiai ir krašto švietulio, apžvelgiamos rajono kultūrinės

Atkelta iš 4 psl.

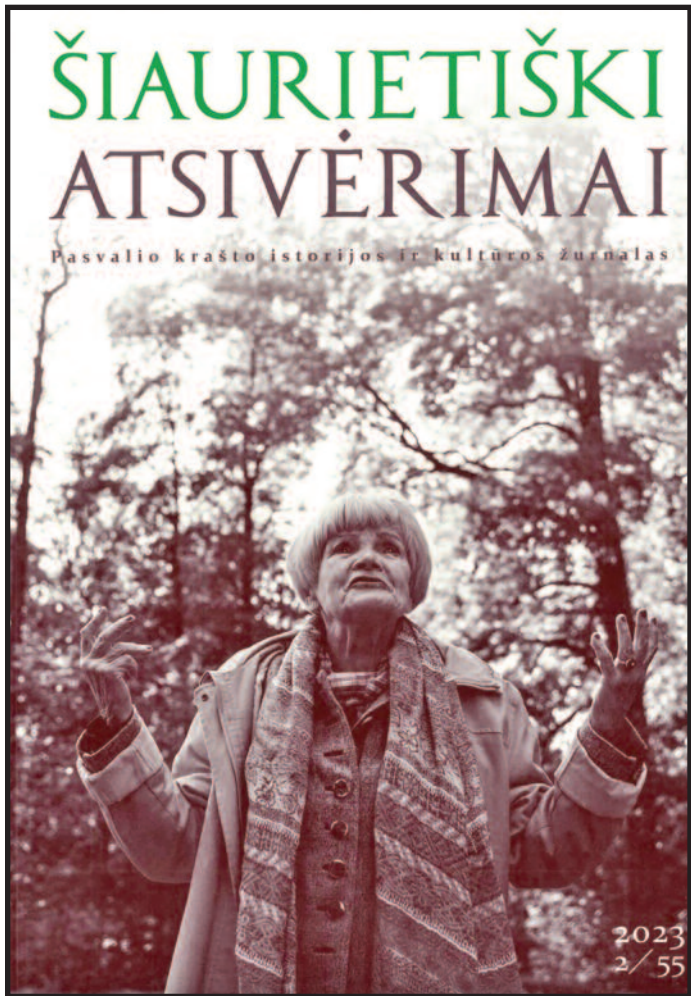
veiklos aktualijos, įvairiapusiška rajono kultūros, švietimo įstaigų, nevyriausybinių organizacijų veikla. Žurnale spausdinama kraštiečių poetų ir rašytojų, vietos literatų, rajono moksleivių kūryba bei kritika. Žurnalo puslapiuose pristatomi ir kitų rajonų kūrėjai ir jų darbai. Žurnalo parengimu rūpinasi redakcinė kolegija. Rokiškio krašto kultūros žurnalas reikšmingas ne tik bibliotekos, Rokiškio rajono, bet ir visos Lietuvos kultūrinio gyvenimo įprasminimui. Leidinys skiriamas kultūros, švietimo darbuotojams, kraštiečiams, rajono gyventojams, visiems, kurie domisi Lietuvos kultūrinio gyvenimo istorija ir nūdienu.

Šiaurės Lietuvos leidiniai

„Šiaurietiški atsivėrimai“

Pasvalio krašto istorijos ir kultūros žurnalas. Leidžia visuomeninė redakcija.

Aktyvios žurnalo intelektualinės pajėgos – tai žmonės iš Pasvalio rajono savivaldybės, Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos, Pasvalio krašto muziejaus.

Pasvalio krašto kultūros žurnalas „Šiaurietiški atsivėrimai“

Jau daugiau kaip ketvirtį amžiaus Pasvalio istorinis ir kultūrinis gyvenimas nugula į šio solidaus leidinio puslapius. Žurnalas jau gali didžiuotis ir savo skaitytojų būriu, pasklidusiu tiek po Lietuvą, tiek už jos ribų.

Žurnalas niekad nepristigs temų apie ką rašyti, nes iš šio krašto kilę daug žymių meno žmonių.

Ypač ryški ir tikro kultūrų ambasadoriaus, pasaulio piliečio, keliautojo, antropologo Antano Poškos figūra.

Reikia pabrėžti, kad labai gražiai publikuojami eilėraščiai, jiems skirti puslapiai iliustruojami netgi spalvotais dailės kūriniiais.

Žurnalą galima prenumeruoti Lietuvos pašte arba internetu. Jis parduodamas Pasvalio krašto muziejuje. Nemokamai galima skaityti Mariaus Katiliškio bibliotekoje, Pasvalio krašto kaimų ir mokyklų bibliotekose.

„Žiemgala“

Kultūros leidinys „Žiemgala“ šiuo metu nebeleidžiamas. Mirus Vytautui Didžpetriui (1942–2022), istorijos ir kultūros žurnalo „Žiemgala“ sudarytojui bei atsakingam redaktoriui ir viešosios įstaigos „Žiemgalos“ leidyklos vadovui, sustojo šio žurnalo ir leidyklos veikla. Bet galvokime, kad tai laikina pertrauka, nutikusi po ilgamečio redaktoriaus mir-

ties ir keblumų dėl leidybos teisių. Visgi leidinys ilgus metus buvo toks įtakingas, kad reikia apie jį priminti bei jo kultūrinį indėlį pagerbti. Pasakojimą apie „Žiemgalą“ parengiau pagal publikacijas žurnale.

Žurnalas „Žiemgala“ vienijo „Žiemgalos“ draugiją, padėjo vykdyti Žiemgalos tyrinėjimus. Žurnale buvo skelbiami originalūs ir apžvalginiai straipsniai iš archeologijos, architektūros istorijos, bibliografijos, etnologijos, dailėtyros, istorijos, kalbotyros, kartografijos, kraštotyros, kultūros paveldo ir istorijos, meno istorijos, muziejinkystės, muzikologijos, švietimo ir kt. Todėl yra žinių, kad siekiama atgaivinti šį žurnalą.

Prisiminkime „Žiemgalos“ ypatumus. Tai istorijos ir kultūros žurnalas, kuris buvo leidžiamas nuo 1998 metų du kartus per metus.

Rubrikai *Žiemgalos tyrinėjimai* buvo sudaryta Redaktorių kolegija. Tai žymūs mokslininkai iš Lietuvos ir Latvijos universitetų, iki 20 asmenų.

Nuo 2010 metų žurnalas „Žiemgala“ buvo referuojamas duomenų bazėje IN-DEXCOPERNICUS (Europinis formatas).

Leidybą rėmė *Žiemgalos draugija* ir SRTRE. Rengė Vytautas Didžpetris, jis buvo sudarytojas ir atsak. redaktorius. Leidinys buvo pasitelkęs vertėjus į anglų ir latvių kalbas. Leidinyje buvo rubrikos: Mokslas; Kultūra; Kultūros paveldas; Įvykių apžvalga; Kronika; Reziümė (anglų kalba, latvių kalba). Visi moksliniai straipsniai su išplėstinėmis anotacijomis lietuvių ir anglų kalba.

Pradedant 1988 metais, Pakruojuje buvo įsteigta *Žiemgalos draugija*, parengti jos įstatai, rengiami kraštiečių susirinkimai, forumai, konferencijos, parodos, *Žiemgalos* plenerai ir kt.

Žiemgalos draugijos tikslai – kultūros pagrindu suartinti dvi valstybes – Latviją ir Lietuvą bei pažinti žiemgalių etninę kultūrą ir papročius, jų istoriją ir kalbą.

Kartu stengtasi atgaivinti užmaršties dulkėmis apneštus kultūrinius kodus, populiarinti liaudies meną, tradicijas, amatus, prisiminti ir pagerbti čia gimusius ir gyvenusius išymius krašto žmones. Be to, draugija stengėsi suburti po visą Lietuvą ir užsienyje išsibarsčiusius kraštiečius. Ji siekė, kad bendrą kalbą rastų lietuviai su latviais, nes juos vienija ne tik kultūra ir istorija, tradicijos ir papročiai, bet ir Žiemgalos žemė.

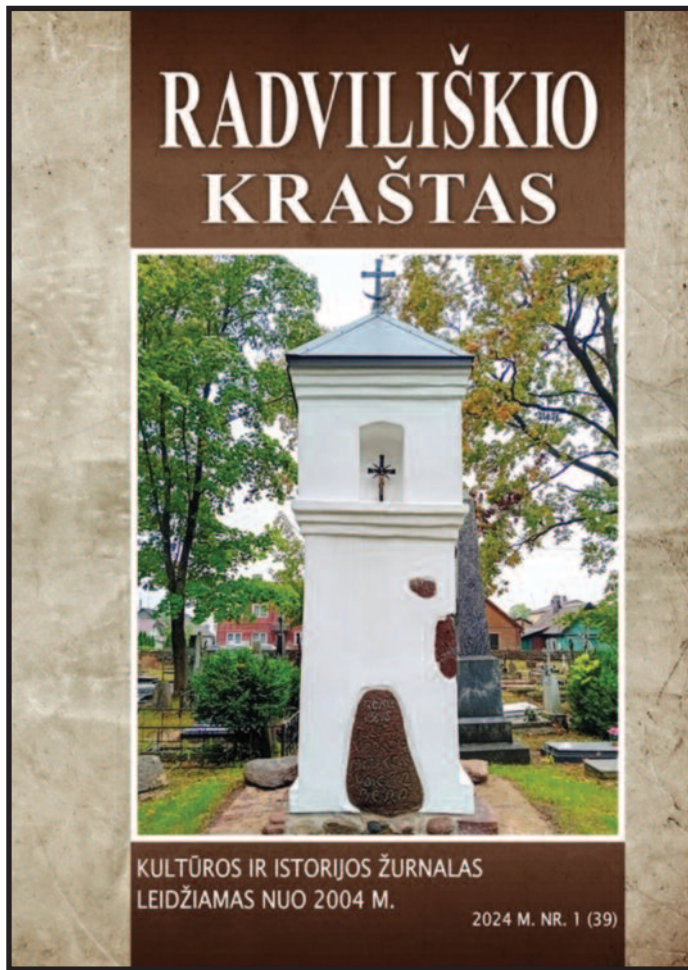
Žiemgalos draugijos ištakos – Pakruojo rajone. Čia, Žeimelyje, dirbo ir gyveno žymus kraštotyrininkas, Žiemgalos tyrinėtojas, mokytojas Juozas Šliavas. Būrelis entuziastų ir kraštotyrininkų, tęsdami J. Šliavo darbus, ir sumanė 1988 metais įkurti kraštiečių klubą. Šiam klubui inicijuoti didelę įtaką turėjo prie Pakruojo centrinės bibliotekos veikęs „Akiračio“ klubas.

Žiemgalos draugijos skyriai išikūrė Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Pakruojuje, Linkuvoje, Pasvalyje, Joniškėje. Draugijos prezidentais buvo išrinkti J. Nekrašius, K. Kalibatas, R. Jurgaitis, V. Šernas, A. Šimkus, S. Tumėnas ir kt.

1990 m. spalio 5 d. *Žiemgalos draugija*, padedant žurnalistui Vladui Verteliui, išleido pirmąjį krašto etninės kultūros, literatūros ir meno laikraštį „Žiemgala“ (steigėjas ir leidėjas Pakruojo rajono kraštiečių draugija „Žiemgala“, vyr. redaktorius J. Nekrašius). Šis laikraštis buvo išspausdintas Šiauliuose, „Titnago“ spaustuvėje.

„Žiemgalos“ laikraštis Pakruojuje ėjo nuo 1990 iki 1995 metų (redaktoriai J. Nekrašius, K. Kalibatas). Nuo 1995 m. šis laikraštis buvo leidžiamas Kaune (nuo 1995 m. vyr. redaktorius V. Didžpetris). Iš viso buvo išleisti 29 laikraščio numeriai.

Nuo 1998 m. iki 2022 m. „Žiemgalos“ leidykla Kaune leido to paties pavadinimo is-

„Radviliškio kraštas“ skirtas Lietuvos šiaurei

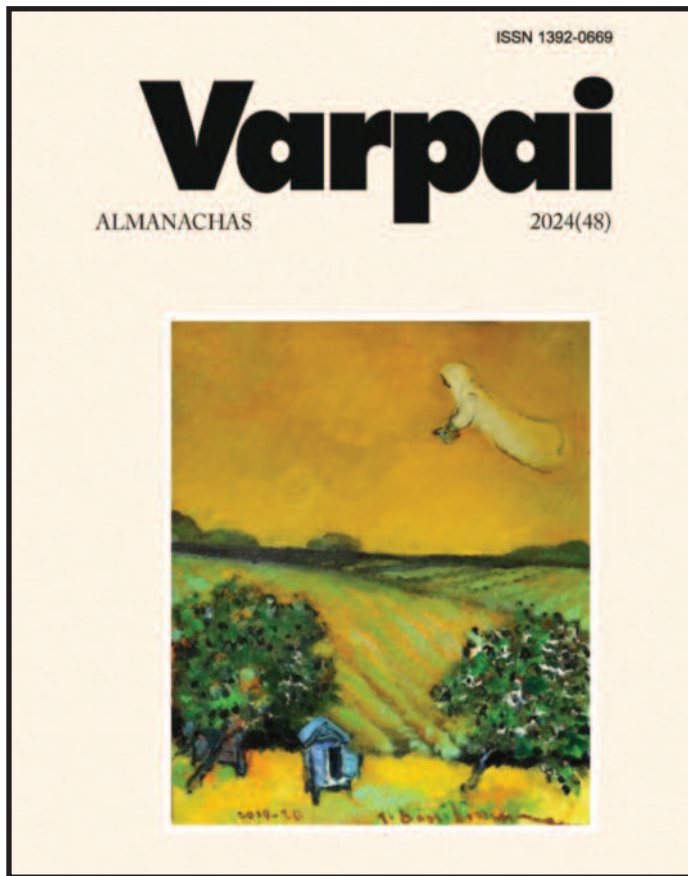
torijos ir kultūros žurnalą „Žiemgala“ (ats. redaktorius ir sudarytojas V. Didžpetris), skirtą Žiemgalos tyrinėjimams. Šio žurnalo leidimą rėmė *Žiemgalos draugija* ir Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas. Iš viso išleisti 48 žurnalo numeriai.

Be „Žiemgalos“, Lietuvos šiaurėje buvo leidžiama ir daugiau leidinių – Pasvalyje leidžiamas krašto istorijos, kultūros žurnalas „Šiaurietiški atsivėrimai“, Joniškėje – krašto istorijos ir kultūros žurnalas „Žemėgala“; Radviliškėje – kultūros ir istorijos žurnalas „Radviliškio kraštas“; Šiauliuose – „Varpai“ ir kiti leidiniai.

Žiemgalos draugijos veikla buvo labai plati – rengiamos mokslinės, etnokultūros ekspedicijos, dailininkų plenerai, parodos, forumai, konferencijos, seminarai, koncertai, kasmet rengiamos „Žiemgalos“ folkloro šventės Pakruojuje, „Žiemgalos“ akademija, gausi kraštotyrinė ir leidybinė veikla – visa tai padėjo ir padeda suprasti, kas ta Lietuvos Žiemgalos žemė, jos žmonių kalba, kultūra, tradicijos ir papročiai.

Nuoširdžiai tikimės *Žiemgalos draugijos* veiklos atsigavimo ir „Žiemgalos“ kultūros leidinio naujų numerių.

Pabaiga kitame numeryje

Legendinis Šiaulių kultūros žurnalas „Varpai“

Fotografijose – rūsti karo Ukrainoje kasdienybė

Fotografo nuotraukose – žiauri karo Ukrainoje realybė

Algis Vaškevičius

Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune neseniai atidaryta Kyjive gyvenančio Oleksandro Gliadelovo (g. 1956) – vieno žymiausių mūsų meto Ukrainos dokumentikos fotografų ir fotožurnalistų darbų paroda „Ir aš regėjau“. Tai sukrečiantis pasakojimas apie jau beveik ketverius metus vykstantį karą Ukrainoje. Su nedidele kultine analogine „Leica M6“ kamera O. Gliadelovas nemažai metų fotografavo karuose Moldovoje, Kalnų Karabache, Kirgizijoje, Somalyje, Pietų Sudane. Lietuvoje jis yra mažiau žinomas, o Ukrainoje šis asmuo – legendinis ir nusipelnęs fotografas, kurio darbai vadinami šių dešimtmečių Ukrainos fotoalbumu.

Savo kadruose ukrainietis fiksavo svarbiausius Ukrainos istorijos momentus: Černobylio atominės elektrinės avariją, pirmąją geltonos ir mėlynos Ukrainos vėliavos iškėlimą virš Kyjivo Rados 1990 m. ir tais pat metais įvykusį laisvos Lietuvos palaikymo mitingą Kyjive. Jo nuotraukose – ir Ukrainos Oranžinė Revoliucija 2004 metais, Maidano įvykiai 2014-aisiais ir Rusijos pradėtas karą Rytų Ukrainoje. 2014 m. rugpjūtį prie Ilovaisko vykusio mūšio metu Oleksandras buvo sužeistas į koją. 2022 m. vasario 24-ąją Rusijai pradėjus plataus masto invaziją į Ukrainą, jis fotografavo daugelyje vietų, patyrusių okupantų iš Rusijos žvėriškumus: Buchoje, Irpinėje, Borodiankoje, Charkive, Kramatorske. Daug tų kadru galima pamatyti parodoje Kaune, o pats nuotraukų autorius teigė, kad jei ne garbingas amžius, jis būtų paėmęs ir rankas ginklą, o ne kamerą.

Parodos atidarymas prasidėjo Kauno modernaus šokio teatro „Aura“ pasirodymu, parengtu specialiai šia proga; skambėjo žinomos ukrainiečių melodijos. Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktorė Rita Malinauskienė teigė, jog ši paroda pasakoja apie gyveni-

mo trapumą, apie tai, ką reiškia išgyventi neišgyvenamomis sąlygomis ir apie tai, kad kažkur kelio gale mes vis tiek matome šviesą.

„Noriu pasidžiaugti, jog sulaukėme svečių iš kitų Ukrainos Charkivo ir Luhansko krašto istorijos muziejų. Ši paroda yra mūsų bendras muziejaus ir tam tikrų bendruomenių darbas. Tarp jų yra ir paramos Ukrainai nenuilstantys vežėjai, kurie kreipėsi su idėja atvežti šią parodą čia. Jautėme ir Ukrainos paramos fondo „LDK Palikuonys“ rūpestį. Puiku, kad yra žmonės, kuriems rūpi Ukrainos likimas ir jie siekia ne tik jai padėti tiesiogiai, bet ir atvežti kultūrinę diplomatiją į Lietuvą, parodyti pripažintų menininkų darbus. Tai be galo svarbu tiek ukrainiečiams, tiek mums“, – sakė muziejaus vadovė.

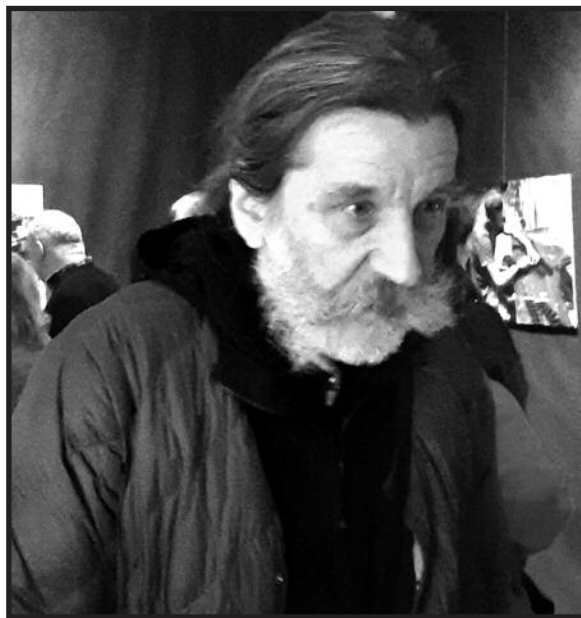
Anot šios parodos iniciatoriaus Lietuvoje, žino-

mo fotografo Artūro Morozovo, yra labai gera, kad Oleksandras sugrįžo į Kauną. „Tai Ukrainos fotografijos klasikas, turbūt vienas tų didžiųjų mano paties autoritetų. Kai sakau žodį ‘sugrįžo’, tai turiu mintyje, kad Oleksandras savo vaikystės dalį praleido Kaune, ant Aleksoto kalno, kur augo karininko šeimoje, emigravo per kelis miestus. Vaikščiodamas šiomis dienomis su juo po Kauną, mačiau, koks jam svarbus šis miestas. Jis sugrįžo, nes čia ir prieš keletą metų buvo surengta jo paroda Kauno fotografijos galerijoje, tad air mes susipažinome, o pernai buvo pristatytas dokumentinis filmas apie jį. Dabar šis filmas bus parodytas ir pas mus“, – sakė A. Morozovas.

Anot jo, ir mūsų fotografijos legenda Antanas Sutkus kažkada yra sakęs, jog jis pats gal yra XX amžiaus geriausias fotografas, tai Oleksandras – geriausias šiame amžiuje. Žiūrint parodos fotografijas, galima tuo patiems įsitikinti. „Karą Ukrainoje mes dažnai matome iš dronų kamerų, iš pravažiuojančių automobilių, filmuojamą mobiliaisiais telefonais, ir paradoksalu, bet tokio tikro vaizdo, tikro žvilgsnio, kasdienybėje nėra daug. Oleksandras buvo turbūt vienas tų, kurie parodė tokią nesurežisuotą karo buitį. Jūs suprasite, kad tokius kadrus gali nufotografuoti tik žmogus, kuris ten yra savas, kuriam ištis rūpi, ką jis fotografuoja“, – teigė A. Morozovas.

Jis priminė, kad karas vyksta visai arti nuo mūsų, ir šalies, kuri kariauja ir kartu gina ir mus dėka mes galime ramiai kvėpuoti šiandien, galime mėgautis menu, būti toje kasdienybėje, kurioje esame pripratę. Jis kvietė ir toliau visomis jėgomis palaikyti kovojančią šalį, nes ta parama Ukrainai vis dar labai reikalinga.

Pats O. Gliadelovas kalbėjo trumpai – jis angliškai padėjo už galimybę apsilankyti savo vaikystės mieste ir čia parodyti šias fotografijas. „Visada galvojau apie Kauną, apie čia gyvenančius mano draugus. Praėjo jau daug metų, kai čia gyvenau, bet daug

O. Gliadeliovas vaikystės metus praleido Kaune.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Nukelta į 7 psl.

Parodos fragmentai

Ansamblio atlikėjus ir programą pristato Birutė Palovienė

Ansamblio nariai, kompozitorius, LPKTS valdybos pirmininkas ir Milda Bakšytė-Richardson

„Prisiminimas ir viltis“

Dalia Poškienė

Šiais metais iškiliai paminėtas Sausio 13-osios – Laisvės gynėjų dienos 35-metis. Prie Parlamento degantys laužai, gėlių žiedai baltam sniege Amžinojo poilsio vietose, kur, paaukoję gyvybes, atgulė Laisvės gynėjai; kasmet primenamas jų didvyriškumas.

Lietuvių tauta per šimtmečius nuėjo garbingą kelią, kad apgintų Nepriklausomybę, apgintų Tėvynę. Ypatingai šią datą minėjo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. Dar prieš keletą metų, kai buvo rengiama Stanislovo Abromavičiaus knyga „Vaikystė priverstinėje tremtyje“ ir verčiama į anglų kalbą, kai Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga gavo neįkainojamą dovaną – Mildos Bakšytės-Richardson Šiaurės Rytų universiteto Bostone profesorės ir talkininkų – vertėjų knygą, kurią išvertė iš lietuvių kalbos Milda Bakšytė, Julija Živilė Vait-

kus ir Rūta Jerašius Guffey, redagavo profesorius A. Richardson. Knyga pasklido po pasaulį, o užsimezgusi draugystė įgavo didelę prasmę. 2025 metų birželio mėnesį, minint Gedulo ir Vilties dieną, JAV gyvenantis Bostono simfoninio orkestro pianistas Vytautas Jonas Bakšys ir fleitistė Linda Bento-Rei padovanojo koncertą.

Šiais metais, organizuojant prasmingos Sausio 13-osios minėjimo renginius, sulaukėme ypatingos dovanos Kaunui, Lietuvai – ansamblio „Chamarré“ koncertų. Koncertų ciklas „Prisiminimas ir viltis“ vyko M. K. Čiurlionio namuose, Samuelio Bako muziejuje Vilniuje ir Kaune – Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungoje bei Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje.

Ansamblio „Chamarré nariai“: Catherine Hudgins (klarnetas), Katie Wolfe (smuikas), William Rounds (violončelė), Vytautas J. Bakšys (pianinas). „Chamarré“ atliko pasaulinę premjerą – James M. Stephenson. *Quartet for a New Tomorrow* / Kvartetas naujam rytojui ir Olivier Messiaen (1908–1992).

Į Lietuvą atvyko ir James M. Stephenson (g. 1969 m.) – amerikiečių kompozitorius, pagarsėjęs savo kūrybiniu universalumu: kuria muziką įvairioms atlikėjų sudėtims, tokioms kaip orkestras, opera, baletas, choras ir kameriniai ansambliai. 1990 m. jis baigė Naujosios Anglijos konservatoriją, įgydamas trimitininko specialybę, ir pradėjo profesinę veiklą. 2007 m. pradėjo dirigento ir kompozitoriaus karjerą. Jo darbų ka-

taloge daugiau kaip 300 kūrinių.

2025 m. „Ensemble Chamarré“ užsakė Stephenson sukurti muziką, skirtą Olivier Messiaen 1940 m. kūriniui „Kvartetas laiko pabaigai“. Olivier Messiaen buvo kompozitorius ir bažnyčios vargonininkas Paryžiuje 1939 m., kai buvo pašauktas į Prancūzijos armiją. 1940 m. birželį jį suėmė vokiečiai ir po kurio laiko išsiuntė į Stalag VIIIA belaisvių stovyklą Silezijoje, Vokietijoje. Būtent šiame karo belaisvių lageryje Mesianas sukūrė *Kvartetą laiko pabaigai* sau ir trims kitiems belaisviams – smuikininkui Jean Le Boulair, klarnetininkui Henri Akoka ir violončelininkui Étienne Pasquier. Pirmasis kūrinio atlikimas įvyko belaisvių auditorijai barakuose 1941 m. sausio 15 d. Jo patirtis Stalag VIIIA prisidėjo prie šio nepaprasto kūrinio gimimo: atsidavimas krikščioniškam tikėjimui ir Šv. Jono Apreiškimo knygos eilutės, sustiprėję pojūčiai ir spalvoti sapnai dėl bado, šiaurės pašvais-tės regėjimas ir meilė paukščių giesmėms.

Pats O. Messiaen parašė pastabas visoms aštuonioms kūrinio dalims.

Koncertinę programą ir atlikėjus pristatė bei koncertinę svečių programą Lietuvoje organizavo Birutė Palovienė (VU Užsienio kalbų institutas).

Reiškiame nuoširdžią padėką Mildai Bakšytei-Richardson, Birutei ir Rimui Paloviams, visiems, suteikusiems nepakartojamą jauseną klausantis muzikos, kuri jungia geros valios žmones visame pasaulyje.

Atkelta iš 6 psl.

ką prisimenu iš tų laikų. Esu įsitikinęs, kad lietuviai ir ukrainiečiai yra dvi labai artimos, broliškos tautos, labai vertinu tai, ką Lietuva dėl mūsų daro. Ačiū už viską“, – sakė parodos autorius.

Jis gimė sovietų karininko šeimoje Legnicoje (Lenkija), kelerius vaikystės metus gyveno Kaune ir tik būdamas septynerių persikėlė gyventi į Ukrainą. O. Gliadelovas yra minėjęs: „Jei kas nors ar aš pats ištariu žodį ‘Lietuva’, atimtyje iškyla miesto gatvės ir tiltas per Nemuną. Ir tai yra tokia stipri ir nepakeičiama meilė Kaunui. Man simboliškai brangus ir Vytauto Didžiojo karo muziejus, vieta, kur stovi nykštukas fontane, patrankos ir liūtai saugo įėjimą, viduje – riteriai bei Dariaus ir Girėno lėktuvo nuolaužos. Ir, žinoma, Čiurlionio paveikslai. Aš buvau pakarėtas herojiškų istorijų!“.

Parodos rengėjai teigia, jog, nepaisant ryškios karinės kūrybinės biografijos, fotografas vis dar nėra tikras, ar yra karo fotografas: „Sakykime, kad aš fotografas, kuriam patinka užfiksuoti žmoniškumą ne žmoniškomis aplinkybėmis. Todėl nuo 2022 m. turiu karo fotografo akreditaciją.“ Anot autoriaus, laisvė yra nuolatinė pastanga. Visiškai kitokį pasaulį matome garsiajame fotografijų cikle, skirtame benamiams ir apleistiems Ukrainos vaikams. Daug dėmesio savo darbuose jis skiria benamystei, posovietinei visuomenei, epidemijoms, humanitarinėms krizėms.

Šią parodą organizavo Vytauto Didžiojo karo muziejus, Lietuvos fotografijos meno draugija, Ukrainos nevyriausybė organizacija „CULT BUREAU“, Ukrainos paramos fondas „LDK Palikuonys“, Lietuvos šaulių sąjunga. Paroda „Ir aš regėjau“ veiks iki balandžio pradžios.

Šią parodą papildys ir vasario 24-ąją šiame muziejuje atidaroma prancūzų fotografo Žeromo Barbosos (Jérôme Barbosa) fotografijos paroda „Nepaisant tamsos“, kviečianti pažvelgti į karą Ukrainoje per kasdienybės, žmogaus solidarumo su kitais ir pa-

sipriešinimo prizmę.

2022 m. vasarį, prasidėjus plataus masto Rusijos agresijai prieš Ukrainą, fotografas pradėjo dokumentuoti protestus ir visuomenės reakcijas Vakarų Europoje, tačiau netrukus suprato, kad vien stebėti iš tolo nepakanka. Pirmieji pranešimai apie rusų vykdytą Mariupolio gimdymo namų bombardavimą, o vėliau pasaulį sukrėtę įvykiai Irpinėje, Bučoje tapo lūžio tašku, paskatinusiu vykti į pačią karo zoną ir fiksuoti žmonių kasdienybę.

Anot fotografo, po tokių naujienų jis vis sunkiau galėjo užmigti, o galiausiai pasilikti Paryžiuje jam tapo nebepakeliamu. Jis jautė turįs išvykti iš Pran-

cūzijos, važiuoti, pamatyti viską savomis akimis ir liudyti pasauliui, padaryti tai, kas jo galioje, kad ir kaip menkai tai atrodytų. Per devynias keliones į Ukrainą Barbosa lankėsi Zaporizėje, Charkive, Dnipre, Iziume, Slovjanske, Černihive, Chersone ir daugybėje mažų Ukrainos miestelių ir kaimų. Fotografijose užfiksuoti ne tik sugriauti žmonių gyvenimai, bet ir ryžtas, tarpusavio pagalba bei bendruomenių pastangos išgyventi net ir tokiomis sąlygomis. Parodos nuotraukos kvies lankytoją ne tik iš saugaus atstumo stebėti karo realybę, bet ir apmąstyti asmens bei bendruomenės vaidmenį karo akivaizdoje. Ši paroda taip pat veiks iki balandžio pradžios.

Grižo prie poezijos suaugusiems

Atkelta iš 2 psl.

Pjesės, kūriniai teatrui, scenarijai filmams pradėjo rasti kiek vėliau nei eilėraščiai. Kokia šitos kūrybinės veiklos priešistorija?

Kaip jau minėjau – noras išbandyti kažką nauja. Man pasisekė. Dvi pirmosios mano pjesės vaikams pasirodė beveik vienu ir tuo pačiu metu skirtinguose Lietuvos teatruose. Kai niekieno neskatinama parašiau „Spyruoklinį kareivėlį“ ir išdrįsau parodyti Panevėžio dramos teatrui, jis buvo iš karto įtrauktas į repertuarą. Nustebau, kad tokie garsūs režisieriai kaip Juozas Miltinis ir Vaclovas Blėdis susidomėjo pjese vaikams ir skyrė jai tiek daug dėmesio. Bendradarbiavimas su jais mane labai daug ko išmokė, patyriau daug nepamirštamų išpūdžių. „Spyruoklinis kareivėlis“ dar nebuvo atkeliavęs į Panevėžio sceną, kai pasikambino tuometinė Jaunimo teatro vyriausioji režisierė Aurelija Ragauskaitė ir paprašė parašyti pjesę vaikams jos teatrui. Tačiau antrąją pjesę parašyti sunkiau negu pirmąją. Kai rašiau pirmąją, žinojau, kad nieko nežinau ir dėl to pernelyg nesijaudinau. Vėliau atsirado didesnis atsakomybės jausmas, bijojau, kad neparašyčiau blogiau. Tokių minčių apimta puoliau į paniką, bet pasiduoti nenorėjau. Pagalvojusi, kad nemoku rašyti pjesių, prisiminiau, kad dar moku rašyti eilėraščius. Todėl tarsi juokais prigalvojau keistų personažų iš augmenijos pasaulio ir juos surimavau. Taip atsirado „Mama Pienė, verdanti vakarinę“, „Tetulė Konvalija, sauganti savo taliją“, „Raudonas Nasturtas, miesto galva ir Konvalijos turtas“, „Braškė, kurią ne laiku nuraškė.“ Slinko nuobodžios dienos vasaros mieste, todėl priešlapyje didelėmis raidėmis užrašiau: „Aš vejuos vasarą“. (Jeigu tą akimirką man kas būtų pasakęs, kad toji vasara ateityje apkeliaus daugybę teatrų įvairiuose kraštuose, būčiau sprogusi iš juoko). Kai padaviau režisieriui savo rašinį, sakydama, kad daugiau nieko nesugebu, ji net suplojo rankomis. „Bet tu jau viską turi!“ – sušuko. Yra pavadinimas, yra veikėjai, belieka smulkmena: sugalvoti, ką jie visi daro.

Na, o koks teatrui skirtų kūrinių derlius? Ką išskirtumėte? Kodėl?

Esu parašiusi per dešimtį pjesių vaikams, tris scenarijus kino filmams. Išskirčiau „Andrių“. Gal todėl, kad jis buvo skirtas nebe vaikams, o jaunesniesiems paaugliams, kuriems tuo metu labai stigo kūrinių. Daugelis berniukų rašė man laiškus, sutapatinę save su pjesės herojumi. Išskirčiau tą pjesę dar ir dėl to, kad pagal ją režisierius Algirdas Araminas pastatė filmą, kuris vėliau Vaikų ir jaunimo festivalyje Italijoje pelnė aukso medalį. Scenarijų filmui pagal savo pjesę parašiau pati. Tai buvo dar viena nauja patirtis.

Ne viena Jūsų pjesė pastatyta svetur, o ir tebevidainama iki šiol. Ar visada patenkina vertimai? Kokioje šalyje pastatytu savo kūriniu likote labiausiai patenkinta?

Pastatymų būta labai įvairių. Mačiau tik labai nedidelę dalį. Brančiausi ir įdomiausi man yra tie, kurie buvo įgyvendinti Lietuvoje ir suvaidinti gimtąja kalba. Su vertimais visada aibės problemų. Kai kurie rusų vertėjai bandydavo pjeses supaprastinti, subanalinti ir net sutrumpinti. Dėl to visada labai pergyvendavau.

Violeta Palčinskaitė. Lietaus nykštukai. – Vilnius, Vyturys, 1980 m.

Na, o jeigu pjesė verčiama, pavyzdžiui, į gruzinų kalbą – nepatikrinsi. Todėl ir širdies neskauda. Prisimenu labai gražų „Aš vejuos vasarą“ pastatymą be iškarpymų Kijevo dramos teatre. Ta pati pjesė įdomiai nuskaubėjo ir Maskvos Gogolio teatre. Neseniai iš Kanados man atsiuntė šiltą recenziją, vėlgi – apie „Aš vejuos vasarą“, kurią Toronte drauge su vaikais pastatė jau naujos kartos emigrantai. Recenzijoje paminėta, kad sėdintys salėje suaugę negalėjo sulaukyti ašarų, nes kažkada vaikystėje tuos pačius žodžius girdėjo tėvynėje, Vilniaus Jaunimo teatre.

Kas Jums kūryba?

Kūryba man yra gyvenimo būdas. Ir dar – magija, kuri lieka tarp eilučių, kai ranką ima vedžioti aukštesnė jėga.

Kokie nusistovėję įpročiai padeda atsirasti naujiems kūriniams?

Galima būtų atsakyti labai paprastai – kaip ir daugeliui, padeda tavo mėgiamas puodelis kavos, malonus telefono skambutis, ledo gėlė ant apšarmojusio stiklo. Tai tiesa. Tačiau mane labiausiai įkvepia būsimos kelionės nuojauta. Buvimas kelyje. Kažkodėl būtent tada man atsidaro tie „stalčiukai“, kurie yra grūste prigrūsti naujų sumanymų ir begalinio noro juos įgyvendinti. Gal todėl, kad išsiveržusi iš kasdienės aplinkos, pasijuntu be galo laisva ir atvira.

O kokie padeda atsipalaiduoti?

Ar tiesa, kad nei iš šio, nei iš to, kartais net sau pačiai netikėtai atsiduriate Paryžiuje ar Vienoje? Ko gero, tokie netikėtumai vėliau taip pat vienokiu ar kitokiu būdu užrašomi ar bent lieka gerąja dvasia tarp kūrinių eilučių?

Tie patys pojūčiai padeda ir atsipalaiduoti. Iš tiesų moku staiga atsidurti Vienoje ar Paryžiuje, kai leidžia finansinės galimybės. Kai neleidžia – taip pat. Tada sugebu atsakyti pačių būtiniausių dalykų. Negalėčiau gyventi be naujų išpūdžių, kitų kultūrų pažinimo. Tie išpūdžiai ne visada ir nebūtinai tiesiogiai turi atsispindėti kūryboje. Tačiau jeigu jie lieka tarp eilučių, tai, mano giliausiu įsitikinimu, eilutė tampa visiškai kitokia, kur kas gražesnė. Bent jau man taip atrodo.

Bus daugiau

90-metį švenčiantis Maironio muziejus

Renginiui vadovavusi bibliotekos atstovė S. Stankevičiūtė demonstruoja prelato akinukus

Atkelta iš 3 psl.

Maironis, grįžęs Kaunan po ilgo profesoriavimo Sankt Peterburge, 1909 m. įsigijo apleistą pastatą – paskutiniaisiais dešimtmečiais tai būta kareivinių (suprantama, caro armijos), o pirmame aukšte net arklidžių. Joku bauskas pažymėjo: Maironis pastatą prikėlė naujam, kultūriniam gyvenimui. Įsikūręs antrame aukšte, pirmą aukštą nuomojo įvairioms organizacijoms, tarp jų ir spaustuvei „Sakalas“. Pas prelata neretai svečiuodavosi Kauno kunigai – bent carinės valdžios laikotarpiu jų, lietuvybei pasišventusių, būta ne tiek daug, tad šių namų salone visi galėdavę susiburti; vienas dažniausių svečių buvęs kunigas Mykolas Vaitkus (karo pabaigoje pasitraukęs į Vakarų, įsikūręs JAV). O Maironio lietuviškas nusiteikimas sukeldavęs ne vieno dvasininko (gal į lenkybę linkusio) nepasitenkinimą. Žinoma, pas prelata, o tuo labiau poetą lankydavosi ir visuomenės veikėjai, menininkai. [Teko iš dainininkės Vincės Jonuškaitės-Zaunienės atsiminimų patirti, kaip Maironiui patikdavę, kai jaunimas traukdavo dainas, o dar jo pa-

ties žodžiais! Štai 1924-aisiais prelatas pasikvietęs būrelį kunigų ir būrelį menininkų, jiems buvę padengti atskiri stalai, bet kai besisvečiuoją Operos teatro artistai patyliukais uždainavę, poetas sprukęs nuo kunigų stalo ir, pasičiupęs benediktino buteliuką, įsiterpė tarp jaunųjų dainininkų... – A. P.]

Suintriguoti pasakojimo klausytojai gidui pateikė nemažai klausimų, pavyzdžiui: iš kur Maironis turėjęs pinigų tokiems rūmams nusipirkti? Sakyta: ir paskola paimta, o kaip Sankt Peterburgo Dvasinės katalikų akademijos profesorius jis gaudavęs nemažą algą – didesnę nei grįžęs Kaunan, vadovaudamas Kunigų seminarijai; buvęs taupus, turbūt ir sesuo Marcelė prisidėjusi.

Kaip vienoje iš demonstruotų ekrane nuotraukų regėjome Maironį su svečiais už vaišių stalo, kurį puošia šakotis, taip ir mes po kalbų buvome pavaišinti arbata ir šakočiu, dar ir lašeliu krupniko; sakyta: Marcelė turėjusi firminį šio gėrimo receptą, tik niekam jo neišdavusi.

* „Literatūra ir menas“, 2012.11.02 ir 11.09

Eksponuojami Maironio baldeliai.

A. Petraitytės nuotraukos